

HUDUDLARDA SANOAT TARMOQLARI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Diyorbek O'rinov

Qarshi Davlat Universiteti Iqtisodiyot fakulteti talabasi

Annotatsiya. Maqolada hududlarda sanoat tarmoqlari investitsion jozibadorligini oshirishning o'ziga xos jihatlari asoslab berilgan. Shuningdek, hududlar sanoatida investitsiyalarning o'ziga xos xususiyatlari asosida takliflar ishlab chiqqan.

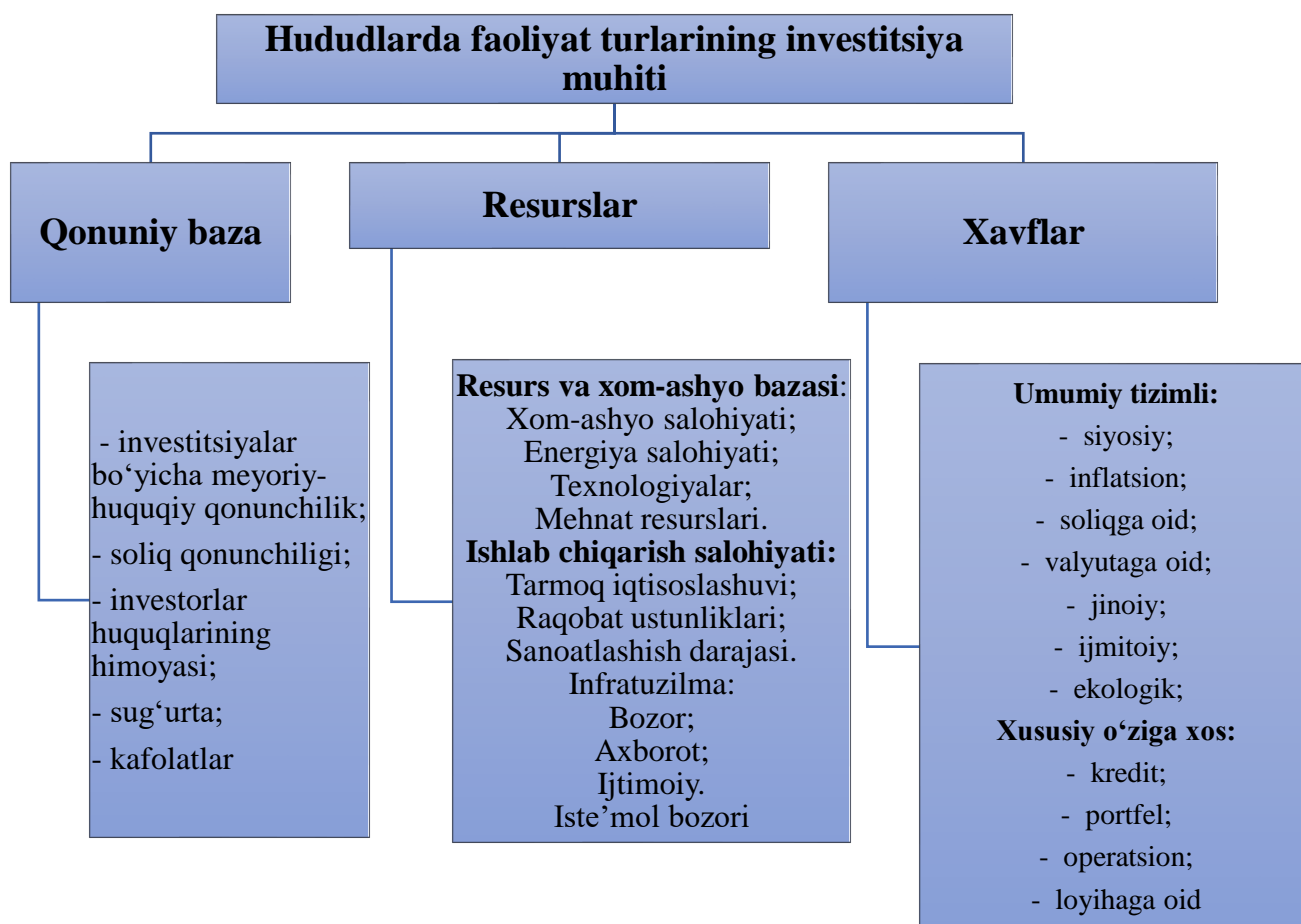
Kalit so'zlar. sanoat tarmoqlari investitsion jozibadorligi, xudud, barqaror investitsiya, investitsiya muhiti.

Bugungi kunda mamlakatda hududlarni ko'pleks va mutanosib rivojlantirishga qaratilgan e'tibor keskin oshib bormoqda. Chunki, hududlar o'rtasidagi nomutanosibliklarni yumshatishga qaratiladigan chora-tadbirlar natijasida mamlakatda barqaror va mutanosib o'sish sur'atlariga erishiladi. Bunda esa birinchi navbatda hududlarga faol investitsiyalarni jalb qilish va hududiy investitsion jozibadorlikni oshirib borish talab etiladi. Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan barqarorligini ta'minlashda sanoat tarmoqlariga yo'naltiriladigan investitsiyalar asosiy o'rinni egallaydi. Negaki, sanoat tarmoqlari milliy ishlab chiqarishni o'zagini tashkil etib mamlakatning iqtisodiy farovonligini ta'minlaydi.

Hududlarda qulay investitsiya muhitini ta'minlash strategik ahamiyatga ega bo'lib, uni amalga oshirish iqtisodiyotdagi inqiroz hodisalarini bartaraf etish, mintaqa rivojlanishining iqtisodiy va ijtimoiy ko'rsatkichlarining barqaror o'sishini tiklash, mintaqaviy resurslarning barcha turlaridan samarali foydalanish va milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish bilan bog'liq¹. Hududlarda barqaror investitsiya jarayonini ta'minlash ishlab chiqarish omillaridan (kapital va investitsiyalar) samarali foydalanish zarurati va innovatsiyalarni sanoatga keng joriy etilishi tufayli hududlarda sanoat iqtisodiyotini tarkibiy modernizatsiyalashning dolzarbligi bilan bog'liq. Bundan tashqari, davlatning iqtisodiy tizimini barqaror va dinamik rivojlanishini ta'minlashning asosiy muammolaridan biri bu alohida ma'muriy-hududiy birliklarning mutanosib rivojlanishini ta'minlash zarurati. Shuning uchun alohida hududlarning iqtisodiy rivojlanishidagi nomutanosibliklar muammosi bizning davrimizning eng dolzarb muammolaridan biridir.

¹ Удалов А.Н. Региональные инвестиции и основные положения региональной инвестиционной политики // Интернет-журнал «Науковедение» Том 8, №2 (2016) <http://naukovedenie.ru/PDF/71EVN216.pdf>

Hududlar sanoatida investitsiyalar hajmi va intensivligiga ta'sir ko'rsatadigan eng muhim omillardan biri bu investitsion muhit bo'lsa, ikkinchisi, ma'lum bir mamlakatda (mintaqa, soha) haqiqiy potensial investorlarning investitsion faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan siyosiy, qonuniy, ijtimoiy-iqtisodiy, moliyaviy va jug'rofiy omillarning kombinatsiyasi. Investitsiya muhiti qanchalik yomon bo'lsa, investor o'zining tadbirkorlik xavfini qanchalik yuqori baholasa, investitsiyalar ehtimoli shunchalik past bo'ladi. Quyidagi 1-rasmda hududlarda sanoat ishlab chiqarishining ma'lum bir faoliyat turiga investitsiya kiritish shartlarining umumiyligi aks ettirilgan.

1-rasm. Hududlarda sanoat ishlab chiqarishi faoliyat turlarining investitsiya muhiti ko'rsatkichlari.¹

Yuqoridagi jadvaldan kelib chiqib quyidagi chora-tadbirlar hududlar sanoatida investitsiya muhitini yaxshilashga imkon beradi:

-hududlar sanoatiga investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha aniq belgilangan davlat konsepsiyasini va uning asosida investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy va siyosiy strategiyasini shakllantirish;

¹ Muallif ishlanmasi

- hududlarda sanoatni boshqarishning samarali tizimini ishlab chiqish;
- hududlarda sarmoyadorlar uchun umumiy qulay rejimni shakllantirish;
- hududlarda sanoatdagi ilmiy-tadqiqot ishlarini moliyalashtirish xarajatlarida budget ulushining ko'payishi;
- raqobatdosh biznes va texnik infratuzilmalarni shakllantirish;
- hududlarda investitsion faoliyatni ta'minlash uchun o'quv tizimini shakllantirish;

-hududlarga yengil texnologiyalarni joriy qilish va sanoat faoliyatining barcha turlarini samarali innovatsion rivojlantirish.

Hududlarda sanoat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsion faoliyatning samaradorligi ko'p jihatdan investitsiya jozibadorligi deb ataladigan investitsiya jarayonlarini shakllantirish, tashkil etish va tartibga solishni boshqarish tizimining samaradorligiga bog'liq. Investitsion jozibadorlik ko'plab mualliflar tomonidan investitsion faoliyatning xususiyatlarini baholash uchun, asosan uning holati va istiqbollari tahlil qilish bosqichida, ularni qaysidir ma'noda sifat jihatidan tavsiflash va muvaffaqiyatli investitsion faoliyatning imkoniyatlarini namoyish etish uchun kiritiladi¹.

Hududlarda sanoat tarmoqlarining investitsion jozibadorligini rivojlanish istiqbollari, investitsiyalarning daromadliligi va investitsion xatarlar darajasi nuqtai nazaridan alohida iqtisodiy tarmoqlarning ajralmas xususiyati sifatida tushunish lozim. Investitsion jozibadorlikni keng va tor ma'noda farqlash kerak. Hududlarda sanoat korxonalarining investitsion jozibadorligi keng ma'noda ma'lum bir sohaga yoki ma'lum bir korxonaga investitsiya kiritish maqsadga muvofiqligidan kelib chiqadigan ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, moliyaviy va boshqaruv munosabatlaridir. Tor ma'noda, tarmoqlar va sanoat korxonalarining investitsion jozibadorligi, ularning dinamikasi, hozirgi holati va investitsiya obyektini tanlashda investorning imtiyoz tizimida bashorat qilishning yaxlit natijasi sifatida tushunilishi kerak.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda hududlarda sanoat korxonalarining o'z investitsion jozibadorligini boshqarish bo'yicha kompleks strategiyani ishlab chiqish, shakllantirish va amalga oshirishga qiziqish sezilarli darajada oshdi. Sanoat korxonalarining va umuman sanoatning investitsion jozibadorligini boshqarish nazariyasi va amaliyotining tahlili shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda biznes jarayonlari o'rtasidagi asosiy o'zaro bog'liqlik ishlab chiqarish va iqtisodiy ko'rsatkichlarni muvofiqlashtirishning mos kelmasligi sababli

¹ Тарелкин А.А. Развитие теоретических вопросов управления инвестиционной привлекательностью промышленных предприятий // Российское предпринимательство. -2015. -Т. 16. -№ 10. -с. 1421-1430. -<http://journals.creativeconomy.ru/index.php/rp/article/view/266/>

sanoat kompleksining investitsion jozibadorligini oshirish texnologiyasini to'liq ishlab chiqish mumkin emas.

Hududlarda sanoat korxonalarining investitsion jozibadorligining asosiy turlariga quyidagilarni kiritish mumkin:

moliyaviy;

ijtimoiy;

hududiy;

innovatsion;

atrof-muhit;

kadrlar ma'lumoti;

korporativ va korxonah mahsulotlarining jozibadorligi.

Hozirgi kunda amalda sanoat korxonalarining investitsion jozibadorligini boshqarishda ikkita asosiy yondashuv mavjud:

Birinchi yondashuvda, korxonaning investitsion jozibadorligini boshqarish faqat korxonah aktivlarining shakllanishi va ishlatilishi, shuningdek uning investitsiya portfelini baholash orqali aniqlanadi.

Ikkinchi yondashuv, asosiy faoliyat turlari - investitsiyalar, operatsion va moliyaviy mablag'lar oqimini va kapitalini boshqarishni nazarda tutadi, bu esa bir qator tadqiqotchilarning fikriga ko'ra sanoat korxonalarining o'z investitsion jozibadorligini shakllantirish va amalga oshirishga imkon beradi. Shuningdek, investitsion jozibadorlikni har tomonlama boshqarish, korxonaning o'z investitsion jozibadorligi tarkibini belgilaydigan zarur investitsiyalar hajmiga mos keladigan, korxonaning zarur rivojlanish sur'atlariga real vaqt rejimida erishishga yo'naltirilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqishni nazarda tutilshi kerak.

Shunday qilib, hududlar iqtisodiyotida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun faol investitsiya, sanoat, tarkibiy, ilmiy va texnologik siyosat yuritish zarur, bu birgalikda mamlakatning iqtisodiy qudratini tiklanishining boshlanishi uchun real shart-sharoitlarni tug'diradi. Bugungi kunga qadar, ularning investitsiya salohiyatidan samarali foydalanishga asoslangan hududlarda sanoatni rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan dasturni ishlab chiqish zarurati ayon bo'ldi. Shu munosabat bilan bir qator vaziyatlarni hisobga olish kerak:

Birinchi, davlat hududlarda sanoatga investitsiyalarni jonlantirish uchun zarur institutsional va iqtisodiy sharoitlarni tashkil etishi kerak;

Ikkinchi, davlatning o'zi investitsiya jarayonlarida bevosita ishtirok yetishdan tortinmasligi kerak;

Uchinchi, hududlarda sanoat uchun qulay investitsiya muhitini tashkil etish, moliyah bozori faoliyatining samarali modelini ishlab chiqish;

To'rtinchidan, mablag'larni investitsiyalarga aylantirish uchun sharoitlarni ta'minlash va iqtisodiyotning sanoat tarmoqlariga sarmoya oqimini milliy iqtisodiyot va iqtisodiy xavfsizlikni barqaror va uzoq muddatli rivojlanishining tarkibiy qismlari sifatida ko'rib chiqish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Удалов А.Н. Региональные инвестиции и основные положения региональной инвестиционной политики // Интернет-журнал «Науковедение» Том 8, №2 (2016) <http://naukovedenie.ru/PDF/71EVN216.pdf>

2. Хорижий адабиётлар асосида тадқиқотлар жараёнида муаллиф томонидан тузилган.

3. Тарелкин А.А. Развитие теоретических вопросов управления инвестиционной привлекательностью промышленных предприятий // Российское предпринимательство. -2015. -Т. 16. -№ 10. -с. 1421-1430. -<http://journals.creativeconomy.ru/index.php/rp/article/view/266/>

4. Эркаева, Г. П., & Жаҳонгиров, Ш. (2023). ҲУДУДНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШИ ВА ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ. *Innovative Development in Educational Activities*, 2(2), 115-120.

5. Hakimovich, B. A. (2021). Measures to Increase the Popularity Of Banking Services. *International Journal of Modern Agriculture*, 10(2), 3943-3949.

6. Rahmatullaev, J. (2020). МИНТАҚАЛАР ИНВЕСТИЦИОН ЖОЗИБАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЗАМОНАВИЙ УСУЛЛАРИ. *Архив научных исследований*.

7. Исматуллаев, Ж. (2021). Mintaqalar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining zamonaviy sur'atlari va ularning investitsion jozibadaorligini tahlili. *Экономика и образование*, (4), 355-358.

8. Исматуллаев, Ж. (2022). ҲУДУДЛАР ИНВЕСТИЦИОН ЖОЗИБАДОРЛИГИ ТАҲЛИЛИ. *Экономика и образование*, 23(4), 387-392.

9. ШУКУРОВ, У., & КАДИРОВ, А. РОЛЬ И МЕСТО ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА КАШКАДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ В ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. *ЭКОНОМИКА*, (6), 364-369.